

Tanınmış qələm adamı, imzası oxuculara yaxşı tanış olan Seyfəddin Hüseynlinin "Tərcümə təcrübələri" adlı qalın həcmli kitabının birinci cildi çapdan çıxıb, oxuculara çatdırılan gündən həm də ədəbi cəmənin də diqqətini çəkib.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və Azərbaycan Mətbuat Şurasının nəşrini dəstəklədiyi bu kitabda Amerika, Argentina, Çexiya, Çin, Fransa, İngiltərə, İsrail, İtaliya, Macarstan, Rusiya, Suriya, Türkiyə, Ukrayna, Yaponiya- bir sözlə dünyanın dörd qitəsində yerləşən ayrı-ayrı ölkələrin yazıçıların hekayə, esse və söhbətlərindən seçmə nümunələr ana dilimizdə oxuculara təqdim edilib. (Bakı, "Zərdabi nəşr" MMC, 2024.)

Seyfəddin Hüseynlinin tərcümələri, indiyə qədər oxuyub tanış olmadığı, ancaq tanış olmaq istəyən həzrətli intellektual səviyyəli oxucular üçündür. Qoy oxucu kütləsi bu sözlərimdən inciməsin.

Kitabı maraqla-əlbəttə, diqqət qarışığı səbrlə oxuyub qurtardıqdan sonra yazı-pozuya az-çox bələd olan bir oxucu kimi ilk əvvəl belə bir qənaətə gəldim ki, Seyfəddin müəllim təvəzökarlıq edib, kitabın adı "Tərcümə təcrübələri" yox, tərcümə kimi ağır bir işə girişmək istə-

Tərcüməçi A.Soljenitsinin ən məşhur əsərlərindən olan "İvan Denisoviçin bir günü" povestini də dilimizə çevirə bilirdi. Ancaq bu gün Azərbaycan oxucusuna həcmcə lakonik, məzmunca dərin məzmunlu belə mətnlərə ehtiyacı var.

"Bəşər tarixinin dərinliklərinə varıb, çox-çox qədimlərlə bugünkü günün tutuzduranda, məyus halda boynunu əyir-sən; hə, deməli, dünyanın nizamı belədir. Biz əsla ondan kənara çıxa bilmərik: nə xoşməramlı icadlarla, nə də dünyəvi layihələrlə. Ta bəşərin sonunacan. Və hər bir canlının ixtiyarında bunlar var yalnız: öz əməli və öz ruhu".

A.Soljenitsin.

"...Bəlkə də elə buna görə vaxt-bvaxt yatanda yuxular görürük. O, yuxularımızda bəzən elə xoşbəxtliyə, səadətə qovuşuruq ki, onları oyaq, ayıq vaxtlarımızda ağılımıza gətirməkdən belə qorxar, cürət etməzdik." Bir vaxt başı bəlalar çəkmiş A.Soljenitsin nə yaxşı ki, ağrı-acı ilə bunları qələmə alıb oxucusuna çatdırıb və tərcüməçi də bunu dilimizə çatdırıb. Və yaxud "Səs təqlidçisi". Bir vaxt Henrix Böllün "Təqlidçi" adlı bir hekayəsini dilimizə çevirib "Qo-

la gələn bu olur ki, sanki rus yazıçısı bizim telekanalların gün ərzində tamaşaçılara təqdim etdikləri saysız-hesabsız, boz, lağlağı verlişlərinə baxandan sonra bunları qələmə alıb.

"Tərcümə təcrübələri" kitabında diqqəti cəlb edən, təqdire layiq bir cəhət də dilimizə çevrilən mətnlərdə bir növ oxucuya çatdırılan "ədəbi dərs"lərdir və bu dərslərdən istər özünü artıq ustad hesab edən qələm əhli, istərsə də, necə dəyərlər oturuşmuş, özlərini artıq sənətkar bilənlər də xeyli faydalana bilərlər.

Xüsusi, "esse" və "söhbətlər" bölmündə toplanan mətnləri diqqətlə oxusalar, gərəki-dəyərlı fikirləri əxz etsələr çox faydalanarlar:

* "Xalqın zəkası şair düşəsindən üstündür"

Kit Gestorton.

- "Elə yazılar var ki, həm təhkiyənin cilovunu əldə möhkəm saxlamağı, həm də ali düşüncələri, ciddi eksistensial problematikanı epizodik əks etdirməyi bacarırlar."

Remzo Oliva, "İnternet və çağdaş İtalyan ədəbiyyatı".

qatlanmayanlar isə heç olmasa kitabdakı bu tərcümə mətnlərini cib dəftərcələrinə köçürüb hərdən bir vərəqləyə-vərəqləyə oxuyub yada salsınlar:

"Lindon Consonun siyasət haqqında söylədiyini cürət edib, mən də humanizm haqqında deyirəm. O, demişdi: "Siyasət çətin iş deyil: eləcə burnunu küləyin istiqamətinə tut və dəfn mərasimlərinə get!"

"Elə bildirdim ki, tərki silah olunmasaq- hərçənd, bizim üçün ən vacibi məhz budur- doğrudan da bir-birinin ardınca hər yeri partladib dağıdacağıq".

(Kurt Vannequt, "Böyük partlayışdan necə yayınaq...")

"Bütün yaxşı adamlar digər xalqları sevirlər, bir çox naqis adam isə öz xalqına dönük çıxır"

(Gilbert Kit Gesterton, "Fransız və ingilis").

"Yalnız kilsəyə gətdiyinə görə xeyirxah olan və yalnız oraya gətməyi üçün qəddarlaşan birçə nəfərə də rast gəlməmişəm"

(Artur Konan Doyl, "Din yeni vəhy işığında").

"Tərcümə təcrübələri", yoxsa tərcümə dərsləri

(Bir kitabdan aldığım təəssürat)

yenlər üçün "Tərcümə dərsləri" olsaydı daha çox haqq edərdi.

Kitabda toplanan essələr və söhbətlərdə görkəmli sənətkarların yaradıcılıqla bağlı dilimizə çevrilən əsərləri təkçə ədəbi yox, həm də köhnəlməyən, bu gün də öz dəyərini itirməyən bir əbədi sənət dərsləridir. Gənc yazırlar həmin ədəbi mətnləri diqqətlə oxusalar, əlbəttə, xeyli faydalanarlar. Həmin tərcümələrlə tanışlıq peşəkar, təcrübəli qələm ustaları üçün də yəqin ki, maraqlı olar.

Ana dilimizə çevirdiyi hekayələrdə tərcüməçi həm də çox maraqlı seçim edib. Əvvəlcə oxucuda xoş ovqat, gülüş, şən əhval-ruhiyyə yaradan nümunələr, sonra da oxuduqca müəttəsir olub kövrəldiyin ciddi mətnlər...

Tərcüməçi sanki müəlliflərin xəbərdarlığına şərik çıxır. Bəsdir güldük, güləndə də düşünüb kədərilməyi bacaraq!

Kitabın "hekayələr" bölmündə dünya ədəbiyyatının klassiklərindən tutmuş çağdaş nəsrin görkəmli nümayəndələrinin irili-xırdalı əsərlərindən nümunələr oxuculara təqdim edilir.

Tərcüməçi dilimizə çevirdiyi mətnlərin mövzu rəngarəngliyinə, mətnlərin müəlliflərinin fərdi yaradıcılıq xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamağa xüsusi diqqət ayırır.

Bu bölmədə təqdim edilən tərcümələr arasında İtaliya yazıçıların əsərləri təsirləndiricidir. Bir İtaliya yazıçısının hekayəsinin sujeti əsasən uzun illər bundan əvvəl çəkilmiş gürcülərin qısametrajlı məşhur "Küp" filmi xətlərlə xatırlaya İtaliya ədəbiyyatının geniş təsir dairəsini bir daha yada salırsan...

Kitabdakı bəzi mətnlərdə yeri gələndə oxucuya gərəki izahların, şərhlərin çatdırılması da tərcüməçinin öz işinə məsuliyyətlə, ciddi yanaşmasından sonra verilir. Axı, Seyfəddin Hüseynli neçə illərdir ki, AYB Tərcümə Mərkəzinin dərgisi olan "Dünya ədəbiyyatı"nın baş redaktorudur və onun redaktəsi ilə indiyə qədər qalın həcmli bu dərşinin bir-birindən maraqlı neçə-neçə sayı oxucular tərəfindən maraqla, rəğbətlə qarşılanıb.

"İstənilən əhvalatın kökündə onu qələmə alan insanın həyat təcrübəsi dayanır. Yəni həyat təcrübəsi təxəyyülün qida məhsuludur."

(M.V.Lyoşa. "Gənc yazıçıya məktublar" silsiləsindən "Koteblepas" essesi.)

bustan" dərşində çap etdirmişdim. Birinci şəxsin dilindən nəql edilən hekayənin qəhrəmanı gülüş yamsılayan, gülüş təqlidçisidir. Və hekayənin sonunda az qala onun fəryadı: "Bütün gülüşləri yamsılaya bilərəm. Fəqət öz gülüşüm isə yoxdur." "Səs təqlidçisi"nin eləcə fəryadı oxucunu təsirləndirir.

Qələm adamı üçün özlüyündə öz orijinal əsərini yazmağa guya nə var? Qəlbindən, beynindən keçənləri sözə çevirib kağıza köçürürsən, sanki dağa-daşa düşürsən. Mətnə çevirdiyin o sözlərin bədii cəhətdən güclü və ya sönmək olmasa bir ayrı məsələ. Birbaşa yaza yazma sinonim axtarırsan, nə omonim. Heç ideomatik, frezoloji ifadələrin yerli-yerində olması yadına düşmür. Necədəyərlər birnəfəsə, qələm də əlində...

Tərcümədə isə iş tamamilə başqadır. Gərəki zərgər dəqiqliyi ilə sözü axtarıb tapıb yerinə qoyasan.

...Bir vaxtlar M.Bulqakovun, M. Zoşşenkonun bir neçə qısa hekayəsini, B.Şukşinin, M.Dumbadzenin hekayələrini, Norveç yazıçısı Karri Erbinin "Sınaq müddəti" povestini dilimizə çevirərkən tərcümənin necə ağır, məşəqqətli iş olduğunun fərşinə varmışdım. Necə dəyərlər, iynə ilə gör qazmaq...

İdeomatik ifadələr, koloritli atalar sözlərimiz, zərb-məsəllər, yarandığı gündən bəri indiyə qədər köhnəlməyən ifadələr...

Mətnləri maraqla mütaliə edən oxucu tərcüməçinin peşəkarlığı sayəsində həm də öz doğma ana dilinin zənginliyinin, dadının-duzunun həzzini alır, şəhidi olur. Elə buna görə də Seyfəddin Hüseynliyə bir əlavə "sağ ol" düşür.

Əcnəbi yazıçını öz ana dilimizdə danışdırmaq tərcüməçidən istedad, hünər, cəsəret tələb edir, bir də ədəbiyyat qarşısında, məsuliyyətli, şəərəfli bir borcu yerinə yetirməkdə peşəkarlıq, ustalığ...

Tərcüməçi, ədəbiyyatşünas, tənqidçi deyiləm. Ancaq peşəkar bir oxucu kimi isə deyə bilərəm ki, dostumuz Seyfəddin Hüseynli bunun öhdəsindən layiqi ilə gələ bilib.

Ömrünün neçə ilini həbs düşərgələrindəki soyuq divarlar arasında keçirmiş dissident yazıçı Aleksey Varlamovun yaradıcılığı haqqında tam təəssürat yaranan hekayəsini nümunə kimi seçib dilimizə çevirməyi də tərcüməçinin ədəbi meyarlara diqqətinin nümunəsidir. "Şanxay" adlı bu hekayə yazıçının nəql etdiyi bir əhvalat yox, duyğusal oxucu üçün kövrələ-kövrələ oxuduğu bir elegiyadır.

V.Krupinin "Televiziya tamaşaçısı" essəsini oxuyub qurtarandan sonra ağı-

- "Bədiiləşmə prosesi yaddaşın müəllifə verdiyi materialın sözlə qurulan gerçək dünyaya, yeni romana çevrilməsidir".

- Ümumiyyətlə, yaradıcılığın yalnız nadir yazıçılara gətirdiyi şöhrətin göz-qamaşdırıcı parıltısı ilə, maddi təminatla əsl ədəbiyyatı qarışdırmaq olmaz. Bunlar fərqli şeylərdir."

- "İstedadın insanın genlərindən süzülüb gələn, taleyin bəxş etdiyi anlayış olmasına inanmasam da, əminəm ki, intizam və inadkarlıq bəzən daha çox formalaşdırmağa qadirdir."

- "Yazıçılıq, sözün köməyi ilə yeni dünyalar yaratmaq yalnız tək-tək adama nəşib olur."

- "Bədii uydurma- arxasında böyük həqiqət gizlənən yalandır."

- "Ədəbiyyat- vaxt keçirmək vasitəsi, idman və ya rahatlıq gətirən əyləncəli oyun deyil."

- "Yazıçılıq isə uzun illər müntəzəm və gərgin əmək tələb edir."

M.V. Lyosa. "Soliter haqqında pritça"

- "Puşkinin nəsrini oxuyan ölkədə biz nəse yazaqımı? Yazdıqlarım oxucunun gözlerini mənim sətrlərimdən iyrəndirəcəksə, qoy nəzərləri Puşkinə yönəlsin"

V.Krupin. "Mən yox idim"

"Kitablar indi- ülgüclər, şpristlər, ya başqa nələrsə kimi- birdəfəlikdir elə bil: "işini gör, tulla". Ədəbiyyat yüngül istehlak malına, əlüstü hazırlanıb yeyilən qida məhsuluna, daha dəqiqi, yarımfabrikat, "fast-food" kimi şeyə çevrilib. Çoxmu bədbinəm? Məncə yox..."

(Renzo Olina, "İnternet və çağdaş İtalyan ədəbiyyatı")

Yaddaşa əbədi həkk olunası, yaddaşlarında əbədi saxlamaq əziyyətinə

"Qocalıq heç də Tanrı cəzası deyil, o özü də bir nemətdir və xoş olan cəvələri var.

... Ağıl başında qocalmaq aşağıya deyil, yuxarıya aparən bir yoldur. Aclıq içində, soyuqda keçən qocalıq nəşib etmə birçə, İlahi!"

(Aleksandr Soljenitsin, "Qocalmaq").

Kitabda diqqət cəlb edən bir də dilimizə çevrilən mətnlərdə dünya ədəbiyyatına yaxından bələd olan tərcüməçinin aktual seçim sərişəsi, istedadıdır.

Bəlkə də dilimizə tərcümə edilən o mətnləri müəlliflər 50 il, bəlkə də bir əsr bundan qabaq qələmə alıblar. Ancaq o mətnlər indi də məhz bu günümüzə necə də səsləşirlər! Yəqin ki, Seyfəddin Hüseynli də vaxt sərf edib həmin müəlliflərin neçə-neçə əsərini oxuya-oxuya məhz onları ana dilimizdə oxucularımıza çatdırmağı gərəki bilib, məqbul hesab edib. Tərcümə edilən essələrdə bu xüsusi diqqətə layiqdir. (A.Soljenitsin)

Məsələn, Renzo Olivanın(İtaliya) "İnternet və çağdaş İtaliya ədəbiyyatı" essəsindəki dəyərlı fikirlər: "Dükanlara girən kitablardan son dərəcə az qismi resenziyalara, deməli, həm də rəflərdə öne çıxarılmaq şəərəfinə layiq görülür".

Sovetlər dönəmində istedadlı cavan şairin və yaxud nasirin o zamanlar fəaliyyət göstərən "Gənclik", "Yazıçı" nəşriyyatları tərəfindən qəbul edilən əlyazmaları "Gənc müəllifin ilk kitabı" seriyası ilə çapı ildən ilə tematik plana salınıb axır ki, işıq üzü görəndə şairin, yazıçının cavanlıq yaşı ötürdü.

Bu gün isə nəşriyyatlarımızın sayını bilmirik. Əlyazma qovluğunu təqdim et, çap xərcələrini ödə və nə qədər qalın həcmli olursa-olsun bir-iki aya hazır kitabını götür! Qoy rəflərdə qalsın!

Əlbəttə, oxucular belə dəyərlı və maraqlı kitabın növbəti cildlərini intizarla gözləyirlər. Yəqin ki, o da onları çox intizarla saxlamaz. Bu yolda Seyfəddin Hüseynliyə uğurlar!

"Ruhu, zehni əsla köhnəlməyən köhnə kişiye- istəklı yazıçımız Aydın Tağıyevə dost salamım və gözəl istəklərimlə.." "Tərcümə təcrübələri" kitabını müəllif belə bir avtoqrafla mənə yollayıb. Sağ olsun!

Görəsən, kitabdən aldığım bu ilk təəssüratlarımla qələmə aldığlarımla onun "köhnəlməyən" qənaətini doğrulda bildimmi?...

Aydın TAĞIYEV, yazıçı-publist